

До спеціалізованої вченої ради ДФ 35.051.145
у Львівському національному університеті
імені Івана Франка,
вул. Університетська, 1, м. Львів, 79000

**ВІДГУК
ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА**

кандидата філологічних наук, доцента, доцента кафедри англійської філології
Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника
ПАВЛЮК ІРИНИ БОГДАНІВНИ

на дисертаційну роботу

БРОНИ ОЛЕНИ АНАТОЛІВНИ
«СТРУКТУРА І СЕМАНТИКА ТЕРМІНОКОНЦЕПТІВ
АНГЛОМОВНОГО ГЕОЛОГІЧНОГО ДИСКУСУ»,
подану на здобуття ступеня доктора філософії
з галузі знань 03 «Гуманітарні науки»
за спеціальністю 035 «Філологія»

1. Актуальність теми дослідження

Дисертаційне дослідження О.А. Брони присвячено аналізу мовної об'єктивації знання з позицій термінознавства, когнітивної лінгвістики та дискурсознавства. Його філософською основою є епістемологія, що витлумачується як метатеоретична дисципліна, яка фокусується на дослідженні знання, його структури, функціонування і розвитку. У праці зосереджено увагу на обґрунтуванні когнітивної зумовленості змістового обсягу терміна й вивченні вимірів його контекстуальної експлікації.

Комплексний розгляд структури та семантики англійських геологічних терміноконцептів на тлі дискурсу є актуальним завданням, що зумовлене доцільністю вивчення мовних та позамовних чинників, які впливають на появу, еволюцію та зміни в системі термінологічних одиниць, суспільною важливістю вивчення галузевих терміносистем і фахових мов з огляду на активну комунікацію галузевих фахівців і жвавий розвиток міжнародних проєктів.

Інтегративний характер вивчення питань кодування предметних знань через терміни аргументує переосмислення проблематики однозначності слова і дослідження концептуалізації знакового потенціалу мови, а також акцентує на міждисциплінарності сучасного термінознавства завдяки зв'язкам з соціокогнітологією та дискурсознавством, що забезпечує роботі додаткову актуальність.

Враховуючи зазначене вище, можна впевнено стверджувати, що обрана здобувачкою Оленою Броною тема дисертаційної роботи відзначається актуальністю та своєчасністю практичної проблематики у сучасному мовознавстві.

Дисертаційне дослідження здійснено в рамках колективної теми науково-дослідних робіт, які виконують викладачі в межах робочого часу, а також досліджень докторантів, аспірантів, студентів факультету іноземних мов Львівського національного університету імені Івана Франка «Сучасний іноземномовний текст: комунікативно-когнітивний, жанрово-стилістичний та лінгводидактичний виміри» (державний реєстраційний номер теми 0123U102385). Тему дисертації затверджено на засіданні Вченої ради Львівського національного університету імені Івана Франка (протокол № 27/10 від 26.10.2016 р.).

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації та їхня достовірність

Оцінюючи ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, варто наголосити на достатньому обсязі опрацьованої теоретичної бази праць вітчизняних та зарубіжних дослідників. Була використана спеціальна література, що охоплює монографії, матеріали періодичних наукових видань (301 позиція), лексикографічні джерела (6 позицій), енциклопедичні видання (5 позицій), глосарії та тезауруси (9 позицій), нормативні документи та стандарти (6 позиції). Досліджуваний корпус (1 864 305 слів) містить тексти англomовних статей з 11 наукових міжнародних журналів та колективних монографій, а також з 6 науково-дидактичних видань з геології, опублікованих впродовж початку ХХІ століття. Обсяг бібліографічного та фактологічного матеріалу забезпечує достовірність і об'єктивність результатів роботи. На основі аналізу теоретичних та методичних підходів Брона О.А. запропонувала авторське визначення геологічного терміна як знаку із спеціалізованим значенням, оформленого на мовному, когнітивному і комунікативному рівнях, що виконує функцію кодової точки доступу до предметного знання геології; обґрунтувала доцільність використання метатерміна «предметно-орієнтована мова» як варіанту втілення мови як явища, засоби якої використовуються для фіксування, накопичення та інтерпретування предметних знань; створила модель фреймової структури англomовних геологічних термінів, об'єднаних в концепти. Опонована робота вирізняється переконливістю та оригінальністю авторської концепції, широтою проблематики, глибоким аналізом мовного матеріалу, вмільм використанням різних методик аналізу. Логічність викладу матеріалу дозволила розкрити сучасні підходи до вирішення питань, які полягають в науковому обґрунтуванні

теоретичних і методичних положень, розробленні практичних рекомендацій щодо застосування лінгвокогнітивної інтерпретації у подальших працях, що стосуються природи терміна. Мета і завдання дослідження відповідають обраній темі, предмет та об'єкт дослідження аргументовано належно, зміст роботи забезпечує досягнення поставленої мети та розкриття обраної теми в повному обсязі. Зазначене вище засвідчує обґрунтованість і достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій роботи.

3. Новизна наукових положень і одержаних результатів

Адекватність наукових положень, результатів, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертаційній роботі Брони О.А., високий рівень їхньої обґрунтованості і достовірності зумовлені належно обраними науково-методичними підходами до вирішення поставленої мети і завдань, значним обсягом досліджуваного матеріалу, використанням комплексу коректно дібраних сучасних методів дослідження та кількісним аналізом даних. У дослідженні обґрунтовано, що геологічний дискурс є сукупністю наукового мислення, специфічної терміносистеми, характерних стильових і жанрових форм; доведено, що терміноконцепт слугує полімодальним відбитком предметного знання і відіграє ключову роль в процесах його категоризації, кодується в своєрідному форматі і має словесне втілення; встановлено, що семантичне ядро терміноконцепту є відносно стабільним, а зміна його складових обумовлена динамікою дискурсного використання; аргументовано, що ознаки терміноконцепту формуються на когнітивному рівні і реалізуються в тлумаченнях відповідних термінів, а також, що концептосфера геології утворена як ієрархічна фреймова структура, пов'язана гіперо-гіпонімічним та голо-меронімічним семантичними зв'язками.

Окремої уваги заслуговує запропонована експериментальна методика машинного виявлення термінів у корпусі текстів за лексико-семантичними шаблонами і їхній реєстр, що полегшує пошук необхідної інформації і дозволяє частково оминати проблему термінологічної варіативності. У роботі творчо адаптовано для філологічних потреб інструментарій із сфери програмування, а саме спосіб тематичної організації термінів за семантичними класами об'єктів шляхом виокремлення їхніх змістових ознак.

Позитивної оцінки заслуговує наголос на важливості врахування контекстуального оточення терміна й оформлення його тлумачення з огляду на вживання у природно-текстових умовах.

За допомогою програми AntConc у дисертації здійснено скрупульозний аналіз фактологічного матеріалу, що дозволило виокремити такі базові для геологічної науки терміноконцепти як GEOLOGIC TIME, GEOLOGIC

PROCESS, GEOLOGIC FEATURE, GEOLOGIC EVENT та GEOLOGIC MATERIAL, семантика яких реалізується відповідними термінами.

Окрім зазначених вище, у дисертації викладено й інші висновки та пропозиції, що мають наукову новизну, теоретичне і прикладне значення. Усі елементи наукової новизни сформульовані коректно, їхній рівень обґрунтованості відповідає нормативним вимогам до дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора філософії.

4. Теоретична цінність та практична значущість наукових результатів

Теоретична значущість роботи полягає в розробленні моделі лінгвокогнітивного дослідження структури та семантики терміна, зокрема в дискурсі англomовних геологічних наукових статей та науково-дидактичних видань початку ХХІ століття, що є певним внеском у теорію мовознавства та когнітивістики. Для теорії мовознавства вагомим є обґрунтування зв'язку дискурсного й функціонального підходів до інтерпретації значення, який полягає у королюванні міжстильової варіативності та комунікативних смислів наукоємного тексту. Теоретичний інтерес для когнітивістики становить концепція, згідно якої терміноконцепт є лексикалізованою сумою когнітивно-психологічних і соціально-історичних аспектів предметного знання, репрезентованого термінами. Запропонований інтегративний підхід, який поєднує елементи семантичного, дискурсного, когнітивного аналізу терміноконцептів на базі текстового корпусу, може слугувати фундаментом для опису терміноконцептів інших наукових галузей.

Практична цінність одержаних результатів роботи полягає у можливості їхнього використання у дослідженнях галузевих термінологій, а також у навчальному процесі, зокрема у курсах із загального мовознавства, лексикології, стилістики, корпусної лінгвістики, у комп'ютерній лексикографічній практиці для укладення предметних словників, глосаріїв і довідників, семантично анотованих текстових корпусів, при створенні профільних підручників і навчальних посібників, у процесі викладання англійської мови за професійним спрямуванням. Укладені додатки можуть слугувати джерелом для формування предметних баз знань.

5. Повнота викладу результатів дослідження у наукових фахових виданнях

За результатами наукового дослідження опубліковано 11 наукових праць: 1 стаття у співавторстві у науковому фаховому виданні України, 6 статей у наукових фахових виданнях України належать особисто авторці, 4 праці апробаційного характеру. Якість та кількість публікацій здобувачки

відповідає нормативним вимогам, що встановлені для здобуття наукового ступеня доктор філософії.

6. Відповідність тексту дисертації вимогам академічної доброчесності

Аналіз змісту дисертаційної роботи та публікацій здобувачки ступеня доктора філософії Олени Брони дає можливість стверджувати, що прояви академічної недоброчесності відсутні (плагіат, самоплагіат, фальсифікація, фабрикація тощо). При формуванні тексту наукової роботи, наукових публікацій, тверджень, аналітичних, статистичних даних у роботі є посилання на джерела інформації; загалом дисертація відповідає вимогам Закону України «Про авторське право і суміжні права».

7. Ідентичність тексту анотації та основних положень дисертації

Порівняльний аналіз тексту анотації та основних положень дисертаційної роботи Брони О.А. підтверджує їхню відповідність. Анотація не містить інформації та матеріалів, які б були відсутні у тексті роботи. Обидва документи оформлені та укладені відповідно до вимог, що встановлені Міністерством освіти і науки України.

8. Дискусійні положення та зауваження щодо змісту і оформлення дисертаційної роботи

Позитивно оцінюючи науковий здобуток авторки та практичну значущість роботи слід зазначити, що як будь-яка самостійна, оригінальна дослідницька робота мовознавчого спрямування, дисертація О.А. Брони спонукає до дискусії, зокрема щодо наступного:

1. На ст. 46 зазначено, що «в основу дослідження покладено динамічний характер науки та побутування термінів у дискурсі, оскільки саме ступінь науковості останнього може залежати від стилю викладення матеріалу і практичних комунікативних потреб». У зв'язку із цим виникають питання: 1) як авторка визначає «ступінь науковості» дискурсу і 2) чи то ступінь науковості дискурсу залежить від стилю, чи то стиль впливає на його науковість?

2. Дисертантка пропонує власний і доречний в контексті цієї роботи термін «предметно-орієнтована мова» на позначення фахової мови, або мови для спеціальних цілей. Натомість у тексті вжито словосполучення «профільні терміносистеми», «профільні підручники», «профільний дискурс», «профільна мова». Хотілося би з'ясувати, чи є безпосередня кореляція між вказаними поняттями.

3. У роботі стверджується (ст. 70-71), що змістовий обсяг терміна слід описувати шляхом наведення контекстуальних тлумачень. Видається доцільним навести аргументи щодо способів відбирання, організації,

практичної реалізації та достатньої, на думку здобувачки, кількості подібних тлумачень для того, аби цільова аудиторія зрозуміла значення терміна.

4. Авторка констатує, що базовими для геологічної науки є такі класи як <process>, <time>, <event>, <material> та <feature>. Хотілося би довідатися за якими критеріями було здійснено подібний тематично обумовлений розподіл.

5. Аналізуючи корпус за допомогою програми з метою пошуку термінів, О. Брона використовує подвійні форми атрибутивних частин словосполучень, наприклад, geologic(al). Назви терміноконцептів містять форму geologic. Чим вмотивована подібна варіативність?

Принагідно слід зазначити, що висловлені зауваження, викладені міркування щодо змісту дисертації в жодний спосіб не зменшують цінності актуального, цікавого, новаторського дослідження Олени Анатоліївни Брони і не знижують позитивного враження від його структури й суті, і, основне – отриманих практичних результатів. Це, радше, роздуми щодо низки теоретичних та практичних проблемних питань сучасного термінознавства, когнітивної лінгвістики, дискурсології загалом та їхнього понятійного апарату зокрема.

9. Загальний висновок і оцінка дисертації

Підсумовуючи, слід зазначити, що наведені вище думки не позначаються на обґрунтованості положень дисертації, а найімовірніше свідчать про науково-творчий пошук авторки. Дисертантка добре володіє сучасними методами і прийомами лінгвістичного аналізу, на основі якого доходить цікавих теоретичних висновків, практична сторона яких відображена у додатках. Анотація й опубліковані Броною Оленою Анатоліївною наукові праці відповідають змісту дисертації, відображають зміст основних наукових напрацювань і отриманих результатів. Порушень академічної доброчесності не виявлено.

Дисертаційна робота Брони Олени Анатоліївни на тему «Структура і семантика терміноконцептів англomовного геологічного дискурсу» розв'язує поставлені наукові завдання та є оригінальним, цілісним самостійним завершеним дослідженням, логічно обґрунтовані висновки якого засвідчують глибину аналізу, аргументованість і достовірність отриманих результатів. За змістом та фаховим спрямуванням вказана робота відповідає галузі знань 03 «Гуманітарні науки», спеціальності 035 «Філологія», вимогам, які встановлені в «Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах)», затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 23 серпня 2016 р. № 261 (зі змінами і доповненнями від 3 квітня 2019 р. № 283), наказі МОН України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження Вимог до оформлення

дисертації» (зі змінами від 12.07.2019 р.) і «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (Постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 із змінами, внесеними згідно з постановами Кабінету Міністрів України від 21.03.2022 р. № 341 та від 19.05.2023 р. № 502), а її авторка – Брона Олена Анатоліївна – заслуговує присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 03 «Гуманітарні науки» за спеціальністю 035 «Філологія».

Офіційний опонент:

**кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри англійської філології**

**Прикарпатського національного університету
імені Василя Стефаника**

Ірина ПАВЛЮК